నివేదించదగినది

**భారత అత్యున్నత న్యాయస్థానంలో**

**క్రిమినల్ ఒరిజినల్** అధికార పరిధి

**బదిలీ పిటిషన్ (క్రిమినల్) Nos. 2022 నాటి 526-527**

**యోగేష్ ఉపాధ్యాయ మరియు ANR.** **...**అప్పీలుదారు **(లు)**

**vs.**

**అట్లాంటా లిమిటెడ్** **...** ప్రతివాది **(**లు**)**

**J U D G M E N T**

**సంజయ్ కుమార్, జె.**

1. సెక్షన్ 406 సీఆర్. పీ. సీ. కింద దాఖలు చేసిన ఈ బదిలీ పిటిషన్ల ద్వారా, యోగేష్ ఉపాధ్యాయ్ మరియు అతని యాజమాన్య సంస్థ, M/S శక్తి బిల్డ్కాన్, ఎస్ సీ సీ Nos. 25668/2019 మరియు 26875/2019 లను బదిలీ చేయాలని కోరుతున్నారు, రెండూ

'అట్లాంటా లిమిటెడ్ Vs. M/S శక్తి బిల్డ్కాన్ & Anr.', అనే పేరుతో 22 వ Jt. సివిల్ జడ్జి, సీనియర్ డివిజన్, నాగపూర్, మరియు 20 వ సివిల్ జడ్జి, సీనియర్ డివిజన్, నాగపూర్, క్రమానుసారంగా, ముందు పెండింగ్లో ఉన్నవాటిని సౌత్ వెస్ట్ డిస్ట్రిక్ట్ కోర్టులు, ద్వారక, న్యూ ఢిల్లీ కి

ఫిర్యాదు కేసు సంఖ్యలు. 42489/2019, 1464/2020, 7596/2020 మరియు 4094/2020 తో పాటు విచారణ జరపాలని, అన్నీ 'అట్లాంటా లిమిటెడ్ Vs. యోగేష్ ఉపాధ్యాయ్' పేరుతో. నెగోషియబల్ ఇన్స్ట్రుమెంట్స్ యాక్ట్, 1881 (సంక్షిప్తంగా, '1881 చట్టం') లోని 138, 142 సెక్షన్ల కింద అప్పీలుదారుల పై అట్లాంటా లిమిటెడ్, ఇక్కడ ప్రతివాది, ఈ ఆరు ఫిర్యాదు కేసులను దాఖలు చేసింది.

2. 04.06.2019 నాటి ఒప్పందం కింద ప్రతివాద సంస్థ నుంచి ₹.1,88,80,000/- మొత్తానికి నావా-మేక్ క్రషర్ ప్లాంట్ కొనుగోలుకు సంబంధించి అప్పీలుదారులు ఈ ఫిర్యాదు కేసులకు సంబంధించిన అంశమైన ఆరు చెక్కులను జారీ చేశారు. ఈ అమ్మకపు ప్రతిఫలాన్ని చెక్కుల ద్వారా ఏడు వాయిదాలలో చెల్లించాల్సి ఉంది. అప్పీలుదారులు ₹.11,80,000/- మొత్తానికి జారీ చేసిన మొదటి చెక్కును ప్రతివాద సంస్థ సమర్పించినప్పుడు తగిన విధంగా గౌరవించబడింది. అయితే, మిగిలిన ఆరు చెక్కులను 'చెల్లింపును ఆపండి' సూచనల మేరకు నిరాకరించారు. నిరాకరించబడిన మొదటి రెండు చెక్కులను ప్రతివాది సంస్థ మహారాష్ట్రలోని నాగ్‌పూర్ లోని తన బ్యాంకు ద్వారా సమర్పించింది. మొదటి రెండు ఫిర్యాదుల కేసులు తదనుగుణంగా దాఖలు చేయబడ్డాయి

మహారాష్ట్రలోని నాగ్‌పూర్ లోని న్యాయస్థానాలలో. మిగిలిన నాలుగు చెక్కులను ప్రతివాద సంస్థ న్యూఢిల్లీలోని తన బ్యాంకు ద్వారా సమర్పించింది, పర్యవసానంగా, ఆ ఫిర్యాదుల కేసులను న్యూఢిల్లీలోని ద్వారకా కోర్టులలో దాఖలు చేశారు.

3. అప్పీలుదారుల తరఫున హాజరైన న్యాయవాది శ్రీ రాజ్ మంగళ్ కుమార్, అన్ని చెక్కులు ఒకే లావాదేవీకి సంబంధించినవి కాబట్టి, వాటి నిరాకరణకు సంబంధించిన కేసులను కలిపి విచారించి, పరిష్కరించడం సరైనది మరియు సముచితం అని వాదించారు. అతను తన వాదనకు మద్దతు గా కేసు చట్టం పై ఆధారపడ్డారు.

4. మరో వైపు, ప్రతివాది సంస్థ తరపు న్యాయవాది చిరాగ్ ఎమ్. ప్రూఫ్, 1881 చట్టం లోని సెక్షన్ 142 సీఆర్. పీ. సీ. లోని సెక్షన్ 406 ను అధిక్రమణ చేస్తుంది, దానిలోని 'అధిగమించు

ఖండము' (నాన్ అబ్స్టాంట్ క్లాజ్) దృష్టిలో ఉంచుకుని, మహారాష్ట్రలోని నాగ్‌పూర్ లో దాఖలు చేసిన రెండు కేసులను అందువలన బదిలీ చేయలేమని వాదిస్తారు. ఇంకా, మొదటి రెండు ఫిర్యాదుల కేసులకు సంబంధించినంతవరకు నాగ్‌పూర్ లోని న్యాయస్థానాలకు ప్రత్యేక అధికార పరిధిని 1881 చట్టం లోని సెక్షన్ 142(2) ఇస్తుందని ఆయన నొక్కి చెబుతారు. అతను కేసు చట్టం పై కూడా ఆధారపడ్డారు.

5. 1881 చట్టం సెక్షన్ 138 ప్రకారం చెక్కును నిరాకరించడం తో నేరం పూర్తయిందని ఇప్పుడు బాగా పరిష్కరించబడింది, అయితే అటువంటి నేరానికి సంబంధించి ప్రాసిక్యూషన్ వాయిదా వేయబడుతుంది, దానిలోని నిబంధనల ప్రకారం, చెక్కును డ్రా చేసేవారు డిమాండ్ నోటీసు అందుకున్న 15 రోజుల లోపు చెల్లింపు చేయడంలో విఫలమయ్యే వరకు. అయితే, ఈ నేరాన్ని విచారించే అధికార పరిధి చాలా కాలం పాటు సమస్యాత్మక సమస్యగా మిగిలిపోయింది.

6. ***కె. భాస్కరన్ Vs. శంకరన్ వైద్యన్ బాలన్ మరియు మరొకరు [(1999) 7 ఎస్.***

***సి. సి. 510]*** లో ఈ కోర్టు 1881 చట్టం సెక్షన్ 138 కింద ఒక నేరానికి ఐదు భాగాలు

ఉన్నాయని పేర్కొంది: (1) చెక్కును డ్రా చేయడం, (2) చెక్కును బ్యాంకుకు సమర్పించడం,

(3) డ్రా చేసిన బ్యాంకు చెల్లించని చెక్కును తిరిగి ఇవ్వడం, (4) చెక్ మొత్తాన్ని చెల్లించాలని

కోరుతూ చెక్కును డ్రా చేసిన వ్యక్తికి వ్రాతపూర్వక నోటీసు ఇవ్వడం, మరియు (5) నోటీసు

అందిన 15 రోజులలోపు చెల్లింపు చేయడంలో డ్రా చేసిన వ్యక్తి వైఫల్యం. నేరంలో ఉన్న ఐదు

భాగాలలో ఏదైనా ఒకటి సంభవించిన ప్రాదేశిక పరిమితులపై అధికార పరిధి ఉన్న కోర్టులు

కేసును పరిష్కరించే అధికార పరిధిని కలిగి ఉంటాయని,

ఐదు భాగాలు ఐదు వేర్వేరు ప్రాంతాలలో చేసినట్లయితే, ఆ ఐదు ప్రాంతాలలో అధికార పరిధిని ఉపయోగించే కోర్టులలో ఏదైనా ఒకదానికి అధికార పరిధి ఉంటుంది మరియు ఫిర్యాదుదారు ఆ కోర్టులలో దేనినైనా ఎంచుకోవచ్చని పేర్కొంది.

7. ఆ తరువాత, ***దశరథ్ రూప్ సింగ్ రాథోడ్ Vs. మహారాష్ట్ర రాష్ట్రం మరియు మరొకరు [(2014) 9 ఎస్. సి. సి. 129]*** లో, ఈ న్యాయస్థానం యొక్క 3 - న్యాయమూర్తుల ధర్మాసనం, డ్రా చేసిన (డ్రాయీ) బ్యాంక్ ద్వారా చెక్కును తిరిగి ఇవ్వడం మాత్రమే 1881 చట్టం సెక్షన్ 138 కింద నేరానికి పాల్పడుతుందని మరియు నేరం జరిగిన ప్రదేశాన్ని సూచిస్తుందని అభిప్రాయపడింది. అందువల్ల, నేరానికి సంబంధించిన న్యాయ విచారణ మరియు విచారణ జరిగే ప్రదేశం, స్థానం లేదా వేదిక తార్కికంగా డ్రా చేసిన బ్యాంక్ ఉన్న చోటు

కే పరిమితం చేయబడాలని, అంటే, చెక్కు సమర్పించినప్పుడు నిరాకరించబడిన, ఫిర్యాదుదారుడి బ్యాంకు ఉన్న చోట కాదు అని తీర్పు ఇవ్వబడింది.

8. ఈ విషయంలో, 'నేరాల గుర్తింపు' అనే శీర్షికతో 1881 చట్టం సెక్షన్ 142, 1973 నాటి క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ లో ఏమైన ఉన్నప్పటికీ, సెక్షన్ 138 కింద శిక్షార్హమైన నేరాన్ని ఏ కోర్టు పరిగణలోకి తీసుకోదు, చెల్లింపు పొందే వ్యక్తి రాతపూర్వకంగా చేసిన ఫిర్యాదుపై తప్ప, లేదా, సందర్భానుసారంగా, చెక్కు గడువు లోగా కలిగి ఉన్నవారు; సెక్షన్ 138 లోని క్లాజ్ (సి) నిబంధన కింద చర్య తీసుకోవడానికి కారణం ఏర్పడిన తేదీ నుండి ఒక నెల లోపల అటువంటి ఫిర్యాదు చేయబడుతుంది; మరియు మెట్రోపాలిటన్ మేజిస్ట్రేట్ లేదా ఫస్ట్ క్లాస్ జ్యుడిషియల్ మేజిస్ట్రేట్ కంటే తక్కువ స్థాయి ఉన్న ఏ కోర్టు కూడా సెక్షన్ 138 కింద శిక్షార్హమైన నేరాన్ని విచారించదు అని పేర్కొంది.

9. ముఖ్యమైన విషయం ఏమిటంటే, నెగోషియబుల్ ఇన్‌స్ట్రుమెంట్స్ (సవరణ) చట్టం, 2015 (2015 చట్టం 26) ద్వారా 1881 చట్టం లో సవరణలు చేసినప్పుడు, పైన చెప్పబడిన అసలు సెక్షన్ 142 ను సెక్షన్ 142 (1) గా మార్చారు. ఇంకా, సెక్షన్ 142-ఎ తో పాటు శాసనం పుస్తకం లో సెక్షన్ 142 (2) ను చేర్చారు. కొత్తగా చేర్చబడిన సెక్షన్ 142 (2) ప్రకారం సంబంధిత మేర, సెక్షన్ 138 కింద నేరాన్ని స్థానిక అధికార పరిధి ఉన్న కోర్టు మాత్రమే దర్యాప్తు చేసి మరియు విచారిస్తుంది - (ఎ) ఖాతా ద్వారా సేకరణ కోసం చెక్ పంపిణీ చేయబడితే, చెల్లింపు పొందే వ్యక్తి లేదా నిర్ణీత సమయంలో చెక్ కలిగి వున్న వ్యక్తి ఖాతాను సందర్భానుసారంగా, నిర్వహించే బ్యాంకు శాఖ ఉంది.

10. ఇది చట్టబద్ధమైన పథకం కాబట్టి, నిపుణులైన న్యాయవాది శ్రీ చిరాగ్ ఎమ్. ష్రాఫ్ ఈ

విధంగా నొక్కి చెప్పారు:

సెక్షన్ 142 (2) లో పేర్కొన్న 'స్థానిక అధికార పరిధిలో ఉన్న న్యాయస్థానం మాత్రమే దర్యాప్తు

మరియు విచారణ చేపడుతుంది.....' ప్రతివాది కంపెనీ నాగ్‌పూర్‌లోని తన బ్యాంకు ద్వారా

సమర్పించిన నిరాకరించబడిన చెక్కుల కు సంబంధించి నాగపూర్ లోని న్యాయస్థానాలకు ప్రత్యేక అధికార పరిధి ఉంటుందని వాదించడానికి.

11. 2015 నాటి 26వ సవరణ చట్టం అంశాలు మరియు కారణాల వివరణ పరిశీలిస్తే, 1881 నాటి చట్టంలో సెక్షన్లు 142(2) మరియు 142-ఎ ను చేర్చడం అనేది ***దశరత్ రూప్ సింగ్ రాథోడ్ (పైన పేర్కొన్న)*** లో ఈ కోర్టు తీర్పు యొక్క ప్రత్యక్ష పరిణామం అని స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. అందువల్ల, వాక్యము యొక్క వాడకం: 'స్థానిక అధికార పరిధిలో ఉన్న న్యాయస్థానం మాత్రమే దర్యాప్తు మరియు విచారణ చేపడుతుంది.....' 1881 చట్టం లోని సెక్షన్ 142(2) లో ***దశరత్ రూప్ సింగ్ రాథోడ్ (పైన పేర్కొన్న)*** లో నిర్దేశించిన నిష్పత్తికి విరుద్ధంగా ఉంటుంది, దీని ప్రకారం 1881 చట్టంలోని సెక్షన్ 138 కింద ఒక నేరాన్ని విచారించే ప్రాదేశిక అధికార పరిధి డ్రా చేసిన బ్యాంకుపై అధికార పరిధిని కలిగి ఉన్న

న్యాయస్థానం కు ఉంటుంది, అతను చెక్కును సమర్పించిన ఫిర్యాదుదారుడి బ్యాంకు కాదు.

సెక్షన్ 142 (2) ఇప్పుడు స్పష్టం చేస్తుంది అటువంటి నేరాన్ని విచారించే అధికార పరిధి

చెల్లింపు పొందే వ్యక్తి లేదా నిర్ణీత సమయంలో చెక్ కలిగి వున్న వ్యక్తి ఖాతా ద్వారా నిర్ణీత

సమయంలో చెక్కును సేకరించడానికి పంపిణీ చేయబడిన బ్యాంకు శాఖ ఎవరి అధికార

పరిధిలో ఉందో ఆ న్యాయస్థానం లో మాత్రమే ఉంటుందని. కొత్తగా చేర్చబడిన సెక్షన్ 142-ఎ

సవరణ తర్వాత పెండింగ్లో ఉన్న కేసులను అటువంటి అధికార పరిధి ఒసగ బడిన కోర్టులకు

బదిలీ చేయడాన్ని ధృవీకరించడం ద్వారా ఈ స్థితిని మరింత స్పష్టం చేస్తుంది.

12. ***బ్రిడ్జ్ స్టోన్ ఇండియా ప్రైవేట్ లిమిటెడ్ Vs. ఇందర్ పాల్ సింగ్ [(2016) 2 ఎస్ సి సి 75]*** లో ఈ కోర్టు తదుపరి నిర్ణయం 1881 చట్ట సవరణ తరువాత పొందిన చట్టపరమైన

స్థితిని ధ్రువీకరణ మరియు 1881 చట్టం సెక్షన్ 142(2)(ఎ) చెక్కు సేకరణ కోసం పంపిణీ

చేయబడిన కోర్టులో సెక్షన్ 138 కింద నేరానికి సంబంధించిన చర్యలను ప్రారంభించడానికి అధికార పరిధిని కలిగి ఉందని, అంటే, చెల్లింపు పొందే వ్యక్తి లేదా నిర్ణీత సమయంలో చెక్ కలిగి వున్న వ్యక్తి ఖాతాను నిర్వహించే బ్యాంకు శాఖలోని ఖాతా ద్వారా. 1881 చట్టంలోని సెక్షన్ 138 కింద చర్యలు ప్రారంభించడానికి ప్రాదేశిక అధికార పరిధికి సంబంధించి ***దశరత్ రూప్ సింగ్ రాథోడ్ (పైన పేర్కొన్న)*** కంపెనీకి సరి పోదని ఈ కోర్టు ధృవీకరించింది.

13. అందువల్ల, నాగ్‌పూర్‌లోని న్యాయస్థానాల ముందు మొదటి రెండు ఫిర్యాదు కేసులను ఏర్పాటు చేయడం అనేది ఇప్పుడు పొందుతున్న చట్టపరమైన స్థితికి అనుగుణంగా ఉంది. అయితే, 1881 చట్టంలోని సెక్షన్ 142(1) లోని 'అధిగమించు ఖండము' సెక్షన్ 406 సీ ఆర్. పీ. సీ. ను అధిగమిస్తుందని, దాని కింద ఉన్న అధికారాన్ని వినియోగించుకొని, ఈ కోర్టు ఆ ఫిర్యాదు కేసులను బదిలీ చేయడం ఆమోదయోగ్యం కాదనే వాదనను తోసిపుచ్చలేం.

‘అధిగమించు ఖండము’ అసలు సెక్షన్ 142 లోనే ఉందని మరియు సెక్షన్ 142 (2) తో పాటు 2015 సంవత్సరంలో సవరణల ద్వారా ప్రవేశపెట్టబడలేదని గమనించవచ్చు. ఈ నిబంధన కేవలం 1881 చట్టం 138వ సెక్షన్ కింద నేరాలలో గుర్తింపును తీసుకోవలసిన విధానాన్ని మాత్రమే సూచిస్తుంది, ఎందుకంటే సాధారణ ప్రక్రియ నుండి నిష్క్రమణ చేయవలసి ఉంటుంది, ఎందుకంటే చెక్కును నిరాకరించడం ద్వారా నేరం పూర్తయినప్పటికీ చెప్పిన నేరానికి సంబంధించిన ప్రాసిక్యూషన్ వాయిదా వేయబడుతుంది మరియు ఇది తప్పనిసరిగా సూచించిన ప్రక్రియకు అనుగుణంగా ఉండాలి. అందువల్ల, ఈ నిబంధనను సందర్భానుసారంగా చదవాలి మరియు అర్థం చేసుకోవాలి మరియు దానిని ఏ ప్రయోజనం కోసం ఉపయోగించారో అర్థం చేసుకోవాలి మరియు 1881 చట్టం సెక్షన్ 138 కింద నేరాలకు సంబంధించి సెక్షన్ 406 సీఆర్. పీ. సీ. మినహాయించబడుతుందనే  వివరణకు ఇది మద్దతు

ఇవ్వదు. సెక్షన్ 406 సీఆర్. పీ. సీ. కింద పెండింగ్లో ఉన్న క్రిమినల్ చర్యలను బదిలీ చేయడానికి ఈ కోర్టుకు ఉన్న అధికారం

తద్వారా 1881 చట్టం సెక్షన్ 138 కింద నేరాలకు సంబంధించి రద్దు చేయబడదు. అసలు సెక్షన్ 142 అమలులో ఉన్న సమయంలో కూడా 1881 చట్టం సెక్షన్ 138 కింద నేరాలకు సంబంధించి సెక్షన్ 406 సీఆర్. పీ. సీ. కింద ఈ కోర్టు అధికారాన్ని ఉపయోగించిందని గమనించవచ్చు. ***ఎ.ఇ. ప్రేమానంద్ Vs. ఎస్కార్ట్స్ ఫైనాన్స్ లిమిటెడ్ & ఇతరులు [(2004) 13 ఎస్. సి. సి. 527],*** లో ఈ న్యాయస్థానం, అందులోని నేరాలు, 1881 చట్టం సెక్షన్ 138 ప్రకారం, ఒకే లావాదేవీ నుండి ఉద్భవించాయని అనే వాస్తవాన్ని గమనించింది మరియు అటువంటి కేసులన్నింటినీ ఒకే న్యాయస్థానంలో విచారించడం తగు విధముగా మరియు న్యాయ ప్రయోజనాల దృష్ట్యా సమంజసం అని గుర్తించింది. అందువల్ల,

1881 చట్టంలోని సెక్షన్ 142(1)లో 'అధిగమించు ఖండము' ఉన్నప్పటికీ, సెక్షన్ 406 సి.ఆర్. పి. సి. కింద క్రిమినల్ కేసులను 1881 చట్టంలోని సెక్షన్ 138 కింద నేరాలకు సంబంధించి బదిలీ చేసే అధికారం ఈ కోర్టుకు చెక్కు చెదరకుండా ఉంటుందని మేము అభిప్రాయపడుతున్నాము.

14. ఈ కేసులో, ఆరు ఫిర్యాదుల కేసులు ఒకే లావాదేవీకి సంబంధించినవి కాబట్టి, వివిధ కోర్టులు దీనికి సంబంధించి విరుద్ధమైన ఫలితాలను అందించే అవకాశాన్ని నివారించడానికి ఒక సాధారణ న్యాయ నిర్ణయమును కలిగి ఉండటం మంచిది. ఆరు కేసులలో నాలుగు ప్రతివాద సంస్థ న్యూ ఢిల్లీలోని ద్వారకా కోర్టుల ముందు దాఖలు చేసింది మరియు కేవలం

అటువంటి రెండు కేసులు మహారాష్ట్రలోని నాగ్‌పూర్‌లోని న్యాయస్థానాల ముందు పెండింగ్లో ఉన్నాయి, పార్టీలు మరియు వారి సాక్షులతో సహా సంబంధిత అందరి ప్రయోజనాల దృష్ట్యా, ఈ

కేసులను న్యూఢిల్లీలోని ద్వారకా న్యాయస్థానాలకు బదిలీ చేయడం సౌకర్యవంతంగా మరియు ప్రయోజనకరంగా ఉంటుంది.

15. బదిలీ పిటిషన్లు తదనుగుణంగా అనుమతించబడతాయి మరియు ఎస్. సి. సి. Nos. 25668/2019 మరియు 26875/2019, రెండూ 'అట్లాంటా లిమిటెడ్ Vs. M/S శక్తి బిల్డ్కాన్ & Anr.', అనే పేరుతో 22 వ Jt. సివిల్ జడ్జి, సీనియర్ డివిజన్, నాగపూర్, మరియు 20 వ సివిల్ జడ్జి, సీనియర్ డివిజన్, నాగపూర్, క్రమానుసారంగా, ముందు పెండింగ్లో ఉన్న వాటిని సౌత్ వెస్ట్ డిస్ట్రిక్ట్ కోర్టులు, ద్వారక, న్యూ ఢిల్లీ కి బదిలీ చేయబడతాయి, ఫిర్యాదు కేసు Nos. 42489/2019, 1464/2020, 7596/2020 మరియు 4094/2020 తో పాటు విచారణ జరుపుటకు.

**.....జె.**

**[దినేష్ మహేశ్వరి]**

**.....జె.**

**[సంజయ్ కుమార్]**

**న్యూ ఢిల్లీ;**

**ఫిబ్రవరి 21, 2023.**